

Change

magazine

**Saba, St Eustatius en Bonaire
nieuwe Nederlandse gemeenten**

**EEZ: economisch gereedschap
voor ecologische bloei**

**Naast hei, bos en duin
nu ook Hollands koraal**

Deze uitgave is mede
mogelijk gemaakt door

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Feiten St Eustatius:

Oppervlakte: acht kilometer lang, drie kilometer breed

Inwoneraantal: 3400

Ligging: 150 mijl van Puerto Rico, 38 mijl ten zuiden van St. Maarten, 17 mijl ten zuidwesten van Saba

Afstand tot Nederland: 6.963 kilometer

Vliegafstand tot St. Maarten: 15 minuten

Op de kaart gezet door: Columbus in 1493

Bezetting: 22 keer van hand tot hand gegaan

Van Nederland: voor het eerst in 1636

Economisch hoogtepunt: 17de en 18de eeuw, 20.000 inwoners, belangrijkste handelscentrum van de Cariben

Bijnaam toen: The Golden Rock

Bijzonderheid: erkende als eerste buitenlandse natie de VS op 16 november 1776

Godsdiensten: tien

Groene leguaan

ST. EUSTATIUS

Ruwe diamant

Een duikersparadijs dat overgaat in betoverende natuurparken. Een bewandelbare krater met bomen zo groot als secoia's. St. Eustatius heet liefkozend Statia en is zoals de folder zegt 'The Caribbean's hidden treasure'. Met een natuur van ongeken- de diversiteit heeft Nederland er een ruwe diamant bij – die uitnodigt te worden geslepen tot een waardevolle glinstersteen.

DOOR BAUD SCHOENMAECKERS

De DHC 6 van de Caribische luchtvaart- maatschappij Winair vliegt op 3600 meter hoogte. De daling is ingezet en de topsnel- heid van 133 knopen daalt in rap tempo naar nog geen 30. Met 22 passagiers aan boord is het tweemotorige propellervlieg- tuigje aan zijn maximum. Waar de Cari- bische zee versmelt met de Atlantische oceaan kleurt het water diepblauw. Een schouwspel van een lyrisch stemmende schoonheid. Tot de blik een bunkerende olietanker kruist en een serie olie opslag- tanks het netvlies beroert. Welkom op St. Eustatius.

De olie-industrie is een vreemde eend in de prachtige Statiaanse natuurbijt. "Maar zij is ook belangrijk voor het eiland", zegt Kate Walker. Walker is sinds mei 2010 directeur van STENAPA; de Stichting Nationale Parken van St. Eustatius. Deze stichting beheert 33 vierkante kilometer natuur- en zeegebied op en om het eiland. Olieoverslag is de belangrijkste economi- sche activiteit op St. Eustatius en levert voor de lokale economie meer op dan de inkomsten uit toerisme. De grootste private werkgever is Statia Terminals, een olieterminal van het Amerikaanse bedrijf NuStar. Ook steunt NuStar het onderwijs en zorgt het voor goede educatie voor zijn personeel. Walker: "Ik ben dus blij dat ze

er zijn, maar het is ... hoe zal ik het zeggen, vreemd in een omgeving van ongerepte natuur. Zwem je oog in oog met een zee- schildpad, kom je boven, kijk je tegen de romp van een olietanker aan."

Anker gelden

STENAPA heeft de opdracht van het ei- landbestuur het beheer van de parken boven en onder water te verzorgen. De kosten hiervoor worden deels opgebracht door NuStar. De schepen voor de kust betalen het eilandbestuur anker geld ge- baseerd op hun tonnage. Een deel hiervan gaat naar STENAPA. Door onduidelijkheid over de overeenkomst tussen NuStar en het bestuur zit STENAPA al tijden met een gat in de begroting. NuStar denkt mee over een oplossing en heeft daar al een positief begin aan gegeven door op 6 september een donatie te doen van tienduizend dollar voor operationele zaken. Walker is er erg blij mee. "Juist in het dagelijks beheer van

de stichting en de parken zit het grootste tekort."

Andere bronnen van inkomsten zijn dui- kers, plezierjachten en wandelaars. De stroom toeristen is niet heel groot volgens Walker. "Maar toch hebben we het afgelo- pen jaar 800 wandelpassen en 950 duikers- passen verkocht."

Sinds 1998 heeft het gebied Quill de status van Nationaal Park. Overige delen van het eiland staan op de lijst van beschermde ge- bieden die vallen onder het gezag van het eilandbestuur.

Er is nu discussie over de ontwikkeling van Venus Bay. Het huidige bestuur wil er toeristische accommodaties bouwen en er gaan geruchten over een golfbaan. Neder- landse beleidsmakers zijn voor de ontwik- keling van Statia. Een golfbaan achten zij echter niet de juiste weg. Op de geplande plek zijn unieke endemische soorten ge- vonden. De aanleg is een grote aanslag

Kate Walker: Zwem je oog in oog met een zeeschildpad, kom je boven, kijk je tegen de romp van een tanker aan

Jessica Berkel: **Mensen gaan ervan uit dat wat zij als kind aan natuur kenden, er straks vanzelfsprekend ook is voor hun kinderen. Ongeacht hoe ze ermee omgaan**

op het milieu en de baan belemmert de doorgang naar het park *Boven*. Bovendien is de verwachting dat de inkomsten voor het eiland gering zullen zijn, omdat er niet echt een markt voor golfers is op Statia.

Ecologisch natuurwonder

Ecotoerisme is de weg die Statia zou moeten bewandelen. Dat vinden niet alleen Nederlandse beleidsmakers en STENAPA, maar ook NuStar en de meeste van de 3300 bewoners van het eiland. Statia heeft bijzondere bomen, slangen, zeeschildpadden, vogels, walvissen en vissen. Het is omringd door koraalriffen en velden zee gras waarmee de zeeschildpad zich voedt. Op het eiland zijn woestijnachtige gebieden met cactussen die overgaan in regenwoud en oerbos. Het plaatje voldoet aan het cliché van het paradijselijke tropische eiland. Er zijn complete ecosystemen en habitats waarin de meest uitzonderlijke soorten planten en dieren voorkomen. Ook bedreigde soorten zoals de red bellied racer slang, de lesser antillean leguaan, de reuzenschelp queen conch en de bruine pelikaan voelen zich er thuis. "Of soorten waarvan men dacht dat ze al waren verdwenen, zoals de plant de Statia Morning Glory", zegt Walker. Deze plant is de meest zeldzame in het Nederlandse koninkrijk. In de parken zijn bij de laatste telling enkele jaren geleden, 14 soorten gevonden die op de IUCN (International Union for the Conservation of Nature) wereldlijst van met uitsterven bedreigde planten en dieren staan, en 108 op de CITES-lijst. (Zie ook pag. 26 *Internationale verdragen waken over de biodiversiteit*). Dit aantal soorten zal toenemen als de parkmanager de financiering rond heeft voor een nieuwe inventarisatie. Walker: "Als er voldoende geld is kunnen we bovendien een goed systeem voor monitoring opzetten. Willen we het park kunnen blijven beheren, dan moeten we een goed beeld hebben van de huidige situatie: Wat is het aantal soorten op en rond het eiland? Wat zijn de bedreigingen, waar komen die vandaan en hoe kunnen we de natuur daartegen wapenen?"

Loslopend vee en woekerplant

Van de mogelijke bedreigingen waar Walker het over heeft, zijn er twee direct aanwijsbaar: loslopend vee en een alles overwoekerend plantje met de mooie naam Coralita.

De loslopende geiten, schapen, koeien en ezels moeten worden omheind want ze eten alles kaal. Het vee heeft eigenaren en men weet wie ze zijn, maar zodra er schade ontstaat is niemand bereid verantwoordelijkheid te dragen. "De meeste beesten worden niet verzorgd en lopen al etend doelloos rond", zegt Gay Soetekouw. Zij woont 21 jaar op het eiland, schrijft over de geschiedenis van Statia en zet historische wandelingen uit.

De loslopende dieren zijn nu eerder een plaag, terwijl ze een uitstekende bron van inkomsten zouden kunnen zijn. Ze leveren vlees, melk en huiden. Nu importeert Statia die producten. Op het eiland staat een ongebruikt slachthuis dat moet worden gerenoveerd. Daarnaast zijn een koelhuis en een veterinaire dienst nodig om te kunnen voorzien in eigen vlees en melk.

Verdwijnde vegetatie en erosie

Het vrij rondlopende vee vreet de bestaande begroeiing op. Jonge loten krijgen geen kans om tot wasdom te komen. De oorspronkelijke vegetatie verdwijnt en erosie neemt toe. Heeft een plant de aanslag door de geiten overleefd, dan is daar de Coralita die haar verstikt. Het verdwijnen van de oorspronkelijke vegetatie maakt het voor leguanen en verschillende vogelsoorten moeilijk om voedsel te vinden. Uiteindelijk is dit ook een bedreiging voor de natuurparken als geheel. "Het is kortom de hoogste tijd, ook voor de politiek, hierin actie te ondernemen", stelt Soetekouw.

Want het probleem laat zich niet makkelijk oplossen. Soetekouw: "Coralita nestelt zich graag in omheiningen. Heb je het vee met een hek buiten weten te houden, zit het weer vol met Coralita. Eén storm blaast zo'n topzwaar hek om en het loslopend vee heeft weer vrij toegang tot de dan nog niet kaal gevreten natuur en tuinen."

Historisch bewustzijn

De eilandbewoners zijn trots op hun geschiedenis en (veelal slaven-) afkomst. Statia was in de 17de en 18de eeuw hét handelscentrum van de regio. Voor spoed en welvarendheid vielen het eiland met ruim 20.000 inwoners ten deel. Het was een vrije haven vanaf 1756 (gratis doorvoer) en nam de plaats van Curaçao over als voornaamste slavenhandelspost. In zijn hoogtijdagen eind 18de eeuw werd het eiland The Golden Rock genoemd. Restanten van deze glorie zijn terug te vinden in zee – scheepswrakken vormen opmerkelijke attracties voor duikers. En op het land is permanent een groep archeologen bezig. Het resultaat is enkele tienduizenden gevonden voorwerpen. Mede door dit verleden, heerst er nu een vreemde mengeling van 'het zal mijn tijd wel duren' en 'wat zou ik me druk maken, ik ben gelukkig met wat ik heb'.

Coralita of Mexican Creeper, is een invasieve soort, afkomstig uit Mexico en Midden-Amerika. Daar wordt het plantje gekweekt voor zijn weelderige, nectarrijke bloemen en zijn wortels die diep onder de grond groeien, zich snel verspreiden en naar pinda's smaken.

Op Statia groeit de plant snel en is het een bedreiging voor alle (inheemse) soorten. De plant is internationaal erkend als een plaag, maar een adequate bestrijding is er niet.

Irrigatie

De vruchtbare vulkanische grond spoelt door de hierboven beschreven oorzaken-

weg. Een doeltreffend irrigatiesysteem zou de landbouw die in het verleden heeft plaatsgevonden weer in ere kunnen herstellen. De noodzaak hiertoe is steeds nijpender. De erosie zorgt ervoor dat de bodem water niet kan vasthouden en de vruchtbare toplaag verdwijnt. Een van de mogelijkheden zou zijn om het netwerk van zogenaamde cisterns, ondergrondse watertanks, in ere te herstellen. De aanleg van een waterleidingnetwerk is ook een optie, maar is erg kostbaar. Het is eenvoudiger de bestaande cisterns schoon te maken en een systeem op te zetten dat de waterkwaliteit garandeert.

Soetekouw raadt Nederlanders aan te luisteren naar de Statianen en in de historie van het volk en het eiland te duiken. "Neem het goede van Statia met respect voor en kennis van de cultuur, en combineer dat met de expertise van Nederland. Leg geen puur Nederlandse benadering op. Er is juist veel winst te behalen uit de onderlinge cultuurverschillen". Zij hoopt dat de verwachte toestroom van Nederlanders niet de goede kant van de mentaliteit van de mensen op Statia verandert. "Hun gastvrijheid, hartelijkheid, tevredenheid, eensgezindheid. Het is aan de Nederlanders ervoor te waken dat er geen weerstand tegen hen ontstaat. Sommige Statianen vinden toch al dat Nederlanders 'alle banen weg-pikken'."

De optimistische Soetekouw heeft nog een advies voor Nederland. "Er zijn ongetwij-

feld veel prioriteiten. Maar zet onderwijs op de allerhoogste plek. Vanaf nu: goed onderwijs, structureel, onmogelijk vroegtijdig te onderbreken. Hieraan heeft het de laatste tien, 15 jaar geschort. Dat is heel jammer want kennis is vooruitgang."

Rangers

Educatie en bewustmaking zijn en blijven daarom speerpunten van STENAPA. Manager van het mariene park Jessica Berkel zegt daarover: "Veel mensen denken dat wat zij als kind aan natuur hadden, er straks vanzelfsprekend ook is voor hun kinderen en kleinkinderen, ongeacht hoe ze ermee omgaan. En dat is natuurlijk niet zo. Daarom maakt STENAPA onderwijsprogramma's en laten we zien wat de waarde is van natuurbeheer voor het eiland. Voor de kinderen hebben we een junior rangerprogramma. We nemen ze mee op wandeltochten en laten ze de zee bestuderen. Daarnaast geven we voorlichting op scholen, delen we folders uit en hangen we posters op bij het vliegveld."

Turtle Bay laat zien wat de gevolgen zijn van deze aanpak. Dit jaar telt de strook strand 51 schildpadnesten: 39 van de groene schildpad, 11 van de Leatherbacks. Auto's mogen niet op het strand, afgraven zijn verboden en honden moeten aan de lijn.

Waarde

Om het ecotoerisme een impuls te kunnen geven, zal Statia flink aan de bak moeten.

Dat betekent afrekenen met het zwerfvuil en meer oog krijgen voor de waarde van de leefomgeving. Een Amerikaanse onderzoeker heeft berekend dat het rif rond Statia, los van de onschatbare natuurlijke waarde, een economische prijskaartje heeft van tussen de acht en twaalf miljoen dollar. Dit is bepaald op basis van gesprekken met hotel- en winkelleigenaren en lokale vissers. Door een prijs aan het rif te hangen hoopt STENAPA beter in staat te zijn de activiteiten te managen en beleidsmakers te overtuigen van het belang van behoud van het rif als bron van inkomsten. De bestaande accommodaties vragen om renovatie en de belangrijkste boulevard heeft een opknappbeurt nodig. Als er financiering voor te vinden is, zou restauratie van de eeuwenoude pakhuizen aan de boulevard het eiland zijn vroegere grandeur terug kunnen geven. (zie kader Historisch bewustzijn). ■

St. Eustatius National Parks Visitor Centre
Gallows Bay, St Eustatius
Tel: +599-318-2884
manager@statiapark.org
www.statiapark.org

Gay Soetekouw: Plant- en diersoorten waarvan men dacht dat ze al langverdwenen waren, voelen zich thuis op Statia

FOTO'S: SHAPE, FOTOGRAFEN VOOR NATUURBEHOUD

Colofon

Change Magazine wordt thematisch samengesteld en verschijnt drie tot zes keer per jaar.

Hoofredactie

Baud Schoenmaeckers

Chef Redactie

Maartje Smeets

Redactieraad

Namens het ministerie van LNV hebben zitting in de redactieraad: Ton Akkerman, Robert Jan Croonen, Hayo Haanstra, Myronne Heckmann, Carel Heringa, Henk Groenewoud, Reinder Schaap, Mariska Bottema, Roelof Jan Donner, Cathrien de Pater.

Aan dit nummer werkten mee

Daniëlle van Gils, Ruud Koornstra, Anita Wouters.

Bladcoördinatie

Antoinette Kleinhaarhuis

Vormgeving

Jacqueline Elich, Coen Mulder, Monique Willemse

Uitgever

Gerda ten Den

Lithografie

Nederlof, Heemstede

Druk

Thieme Media Services

Oplage

8.000 exemplaren

Dit nummer is gedrukt op FSC gecertificeerd papier en verpakt in composteerbare biofolie

Redactieadres

Synergos Communicatie
Postbus 5171
2000 CD Haarlem
Tel: 023-5442751
info@changemagazine.nl
www.changemagazine.nl

Comité van aanbeveling

Dr. Ton Akkerman (LNV kwartiermaker BES eilanden), Prof. Dr. Frans Berkhout (Directeur Instituut voor Milieuvraagstukken, VU), Toon Bullens (Voorzitter Federatie van Onderlinge Verzekeringsmaatschappijen), Drs. Daan Dijk (Adjunct-directeur Duurzaamheid, Rabobank Nederland), Prof. Dr. Ing. Jan Willem Erisman (unitmanager Biomassa, Kolen & Milieuonderzoek, ECN), Johan van de Gronden (algemeen directeur Wereld Natuur Fonds), Hayo Haanstra (coördinator Klimaatbeleid, Ministerie LNV), Prof. Dr. Pim Martens

(Directeur ICIS-Universiteit Maastricht), Drs. Joop Oude Lohuis (teamleider Klimaat en Mondiale Duurzaamheid, PBL), Prof. Dr. Pavel Kabat (Wetenschappelijk Directeur onderzoekprogramma Klimaat voor Ruimte), Ir. Annemarie van der Rest (Manager Health, Safety and Environmental Affairs, Shell Nederland), Mr. Sandra Korthuis (lid Directieraad, VNG), Prof. Dr. Ir. Pier Vellinga (Voorzitter onderzoek-programma Kennis voor Klimaat), Prof. Dr. André van der Zande (Secretaris-Generaal, Ministerie LNV), Prof. Dr. Ir. Chris Zevenbergen (Directeur Dura Vermeer Business Development BV).

Coverfoto

Henkjan Kievit